

Factsheet Sportdeelname meisjes en vrouwen uit etnische minderheden

AANLEIDING

De overheid schuift sport steeds vaker naar voren als hét beleidsmiddel om de integratie en emancipatie in de samenleving te bevorderen. Uit diverse onderzoeken blijkt echter dat de sportparticipatie van meisjes en vrouwen uit etnische minderheden achterblijft in vergelijking met andere groepen. Ook zijn zij ondervertegenwoordigd bij het sporten in verenigingsverband.

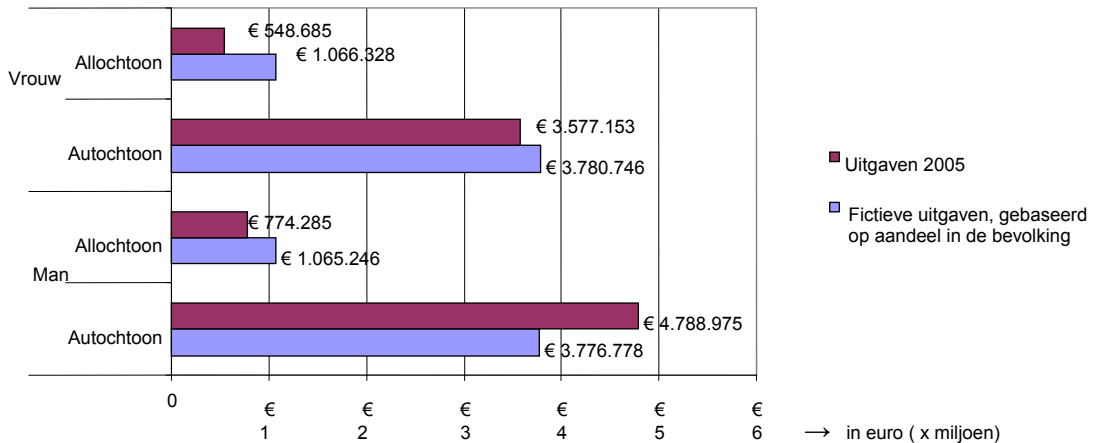
Recent onderzoek van E-Quality en Marktplan Advies, in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, toont aan dat gemeentelijke sportstimuleringsgelden en sportbudgetten slechts zeer beperkt terecht komen bij meisjes en vrouwen uit etnische minderheden. Voor zes gemeenten is berekend hoeveel geld van de sportbegroting terecht komt bij vrouwen en mannen van verschillende leeftijden en etnische achtergronden. In alle gemeenten gebruiken mannen relatief een groter gedeelte van het sportbudget dan vrouwen. Etnische minderheden ontvangen minder dan autochtonen (Marktplan en E-Quality, 2006).

Tabel 1: Belangrijkste uitkomsten pilots zes gemeenten

	Almere	Heerhugowaard	Alkmaar	Groningen	Tiel	Tilburg
Verdeling sportbudget	64% man 34% vrouw	55% man 45% vrouw	54% man 46% vrouw	58% man 42% vrouw	55% man 45% vrouw	57% man 43% vrouw
Groepen die minder krijgen dan hun aandeel in bevolking	vrouwen 18 jaar en ouder	vrouwen 18 jaar en ouder	vrouwen 18 jaar en ouder	vrouwen 25 jaar en ouder	vrouwen 18 jaar en ouder	vrouwen 18 jaar en ouder
	volwassenen 18+ uitgezonderd mannen 18-49	volwassenen (18+)	volwassenen (18+)	volwassenen (25+)	volwassenen (18+)	oudere volwassenen (50+)
	allochtonen, met name 18 jaar en ouder	allochtonen, met name 18 jaar en ouder	allochtonen, met name 18 jaar en ouder	allochtone mannen 35+, allochtone vrouwen 18+	allochtonen, met name 18 jaar en ouder	allochtonen, met name allochtone vrouwen 18+ en allochtone ouderen (50+) (vrouwen en mannen)

Figuur 1 laat bijvoorbeeld voor de gemeente Tilburg duidelijk zien dat het deel van de sportbegroting dat nu terecht komt bij meisjes en vrouwen uit etnische minderheden, niet overeenstemt met hun daadwerkelijke bevolkingsaandeel.

Figuur 1: Verdeling sportbudget Tilburg afgezet tegen verdeling conform bevolkingssamenstelling

DOEL

Deze factsheet biedt landelijke en lokale beleidsmakers die zich bezighouden met sportbeleid feiten, cijfers en beleidsaanbevelingen voor de verhoging van de sportparticipatie van vrouwen en meisjes uit etnische minderheden.

FEITEN EN CIJFERS

SPORTPARTICIPATIE

Volgens de Sociale atlas van vrouwen uit etnische minderheden (SCP, 2006) is deelname aan sport ongelijk verdeeld onder verschillende etnische groepen in Nederland. Dit geldt vooral voor vrouwen.

Tabel 2: Sport, naar etnische groep en geslacht, 15-64 jarigen, 2004/2005 (percentages)

	Vrouwen					Mannen				
	Tur.	Mar.	Sur.	Ant.	Aut.	Tur.	Mar.	Sur.	Ant.	Aut.
Heeft afgelopen jaar 1x of vaker gesport	34	39	53	45	66	51	53	64	61	60
Heeft afgelopen jaar 12x of vaker gesport	26	29	43	37	56	40	44	44	49	60
Aangesloten bij sportvereniging	14	11	7	16	33	31	38	38	24	37
Aangesloten bij sportschool	15	23	29	28	14	9	8	9	18	7
Aangesloten bij fitnesscentrum	11	15	14	14	11	6	10	16	21	11

Tur. = Turks
Mar. = Marokkaans
Sur. = Surinaams
Ant. = Antilliaans
Aut = Autochtoon

Bron: SCP (Sociale Atlas van Vrouwen uit Etnische Minderheden, 2006)

Augustus 2006

De cijfers uit tabel 2 laten zien dat sportparticipatie onder autochtone vrouwen het hoogst is; hierna volgen Surinaamse en Antilliaanse vrouwen. Marokkaanse en Turkse vrouwen zijn hekkensluiter met de laagste cijfers. Ook blijkt uit deze cijfers dat zwarte, migranten- en vluchtelingen- (zmv¹) vrouwen minder dan zmv-mannen en minder dan autochtone vrouwen lid zijn van een sportvereniging. Zmv-vrouwen zijn in vergelijking met autochtone vrouwen en zmv-mannen duidelijk wel vaker aangesloten bij sportscholen en fitnesscentra.

OORZAKEN

Aan de lage sportparticipatie van meisjes en vrouwen uit etnische minderheden liggen diverse redenen ten grondslag.

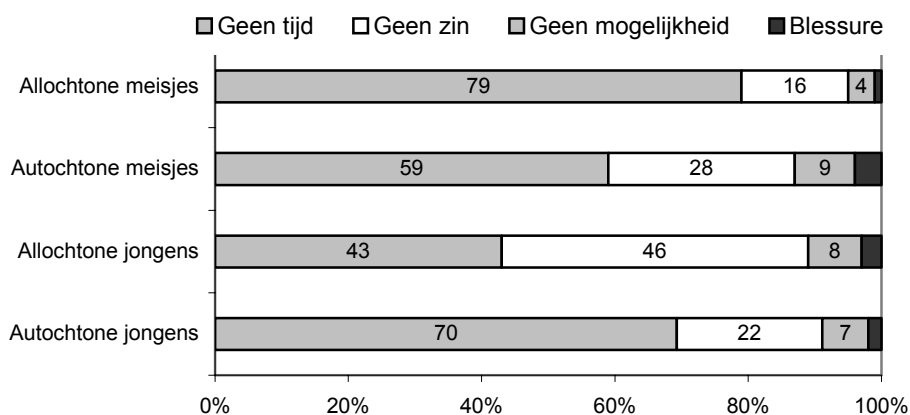
Vaak wordt gedacht dat islamitische meisjes en vrouwen niet willen of mogen sporten. Dit is niet altijd het geval. Veel meisjes en vrouwen mogen en willen wel sporten, maar dan onder bepaalde voorwaarden. Denk bijvoorbeeld aan alleen in aanwezigheid van vrouwen sporten (ook een vrouwelijke docent) in een veilige omgeving, en het liefst niet in de avonduren en/of ver van huis. Bij sportactiviteiten in aanwezigheid van mannen, bedekken vrouwen bepaalde lichaamsdelen en dragen vaak hoofddoekjes (Elling, 2003).

De redenen voor de lage sportparticipatie verschillen tussen meisjes en volwassen vrouwen.

Meisjes

- Sociaal-economische middelen en woonomgeving
Veel gezinnen uit etnische minderheden wonen in wat oudere stadsgedeelten waar sportvoorzieningen grotendeels weggesaneerd zijn. Sportvoorzieningen zijn verplaatst naar de rand van de stad en zijn niet altijd even goed te bereiken met het openbaar vervoer. Gezinnen uit etnische minderheden hebben gemiddeld minder geld te besteden en bezitten minder vaak een auto (Elling, 2000).
- Tijdgebrek
Volgens Elling kan de lagere sportparticipatie van meisjes ook aan tijdgebrek liggen, bijvoorbeeld omdat zij thuis moeten helpen met het huishouden (Elling, 2000).

Figuur 2: Redenen om niet te sporten, naar sekse en etniciteit, 14-20-jarigen (percentages)

- Discriminatie
Jongeren (dus ook meisjes) uit etnische minderheden blijven soms niet lang bij een vereniging sporten, omdat zij te maken krijgen met discriminatie (Elling, 2000).

Vrouwen

- Combinatie van arbeid en zorg

Er zijn weinig sportclubs of verenigingen die beschikken over kinderopvang. Dit kan vrouwen ervan weerhouden om actief te gaan sporten. Het weinig of geen hulp aanbieden van echtgenoten/partners bij de zorgtaken versterkt deze ontwikkeling (E-Quality en Marktplan, 2006).

- Isolement

Er zijn vrouwen uit etnische minderheden die een geïsoleerd leven leiden en daardoor niet goed op de hoogte zijn van de bestaande sportmogelijkheden. Dit geldt in veel mindere mate voor de jongere generatie.

PRAKTIJKVOORBEELDEN

SPORTMAATJES IN HELMOND

In april 2005 is in de gemeente Helmond het project 'Sportmaatjes' opgestart. Meisjes en vrouwen uit etnische minderheden die niet of nauwelijks bewegen krijgen een sportmaatje. Ieder koppel volgt een zeswekelijks programma. Vervoer kan worden geregeld. Minstens 1 keer in de week bestaat de mogelijkheid deel te nemen aan een activiteit, zoveel mogelijk op tijden en locaties van bestaande sportactiviteiten. Daarnaast vinden ook voorlichtingsbijeenkomsten plaats, met onderwerpen als gezondheid, voeding, EHBO en zelfverdediging. Het doel is dat de vrouwen aan het eind van het sportmaatjestrject zelf hun weg vinden naar de sportclub/vereniging. Een andere doelstelling is om geïsoleerde vrouwen uit hun beperkte omgeving te halen.

LADY FIT IN UTRECHT

Wat oorspronkelijk begon als twee kleine fitnessgroepjes, bestaande uit acht Turkse en acht Marokkaanse vrouwen, is uitgegroeid tot sportvereniging Lady Fit voor vrouwen. De afkomst en leeftijd van de meer dan 300 leden is zeer divers. Lady Fit houdt rekening met eventuele barrières die vrouwen en meisjes ervan weerhouden om te gaan sporten. Er zijn geen mannelijke docenten en de leden krijgen geen vaste taken opgedragen. Bij Lady Fit is sport naast een gezonde plezierige bezigheid, ook een mogelijkheid voor sociaal contact. De sportvereniging heeft in de gemeente Utrecht een voorbeeldfunctie voor andere stadsdelen (Trouw, 2006).

WEERBAARHEIDSTRAINING VOOR ALLOCHTONE MEISJES IN ENSCHEDE

Het project 'Weerbaarheidstraining en taekwondo voor allochtone meisjes' van de gemeente Enschede heeft de sportprijs van de &-campagne gewonnen. Het sportproject is opgezet om zmv-meisjes, die van huis uit niet kunnen of mogen, toch aan het sporten te krijgen. Meisjes van verschillende ethniciteiten nemen deel aan de training, waarin ook een weerbare houding in de samenleving aan bod komt. De &-campagne, geïnitieerd door minister Verdonk, zet goede voorbeelden van positieve interactie tussen mensen van verschillende culturen centraal (gemeente Enschede, www.kiem.nl, www.en.nl).

AANBEVELINGEN

BELEIDSVORMING

- Aansluiting zoeken bij gemeentelijk beleid

Bij het opstellen van sportbeleid om de sportparticipatie van vrouwen en meisjes uit etnische minderheden te verhogen, kunnen beleidsmedewerkers aansluiting en afstemming zoeken met gemeentelijk integratie- en emancipatiebeleid. Uit dit beleid komen vaak al specifieke activiteiten voor meisjes en vrouwen uit etnische minderheden voort. Binnen het sportbeleid kunnen hiervoor nieuwe initiatieven worden ontwikkeld.

- Regulier overleg met verschillende doelgroepen van sportbeleid

Augustus 2006

De gemeente overlegt vaak al met het bestuur van sportverenigingen, en houdt bij de formulering van het gemeentelijke sportbeleid rekening met hun belangen en aanbevelingen. Daarnaast kan een gemeentelijk 'Inspraakorgaan Sport' worden ingesteld, waarin alle doelgroepen in de gemeente vertegenwoordigd zijn, inclusief meisjes en vrouwen uit etnische minderheden. Dit kan ervoor zorgen dat de gemeente geïnformeerd blijft over hun behoeften en wensen op sportgebied.

- Financieringsstructuur sportverenigingen

Sportverenigingen ontvangen van de gemeente vaak sportstimuleringsgelden om de sportdeelname van bepaalde groepen te stimuleren. Uit het onderzoek van E-Quality en Marktplan (2006) blijkt echter dat deze stimuleringsgelden in de praktijk terecht komen in één gezamenlijke pot, die vervolgens wordt verdeeld over alle (al sportende) leden. Door het geven van projectsubsidies kan dit voorkomen worden (bijvoorbeeld voor projecten voor zmv-meisjes). Een andere manier is om sportstimuleringsgelden afhankelijk te maken van het aantal leden uit etnische minderheidsgroepen en gerichte inspanningen om de diversiteit van het ledenbestand te vergroten. Uiteraard is controle hierbij uiterst belangrijk. Ook een vouchersysteem waarbij de gemeente een bepaald bedrag geeft aan burgers om te gaan sporten wanneer en waar ze willen, kan de sportparticipatie van meisjes en vrouwen uit etnische minderheden bevorderen.

SPORTVERENIGINGEN

- Creëren van aparte ruimten

Omdat sommige Turkse en Marokkaanse vrouwen en meisjes het liefst sporten in een aparte ruimte met alleen vrouwen en onder begeleiding van een vrouwelijke docent, kan het nuttig zijn om sportverenigingen hierop in te laten spelen. Zwembaden reserveren bijvoorbeeld nu al bepaalde uren voor uitsluitend vrouwen (autochtone en zmv-vrouwen).

- Plek in het bestuur

Hoe meer zmv-vrouwen en meisjes kennis maken met sportverenigingen, hoe groter de kans op meer sportdeelname. Om ervoor te zorgen dat hun voorwaarden en sportwensen daadwerkelijk worden gehoord, is het goed om vrouwen uit deze groep een plek te geven in het bestuur van de sportvereniging. Op deze manier kan er rekening worden gehouden met de verschillende wensen. De ervaringen met projecten om het aantal vrouwelijke kaderleden te verhogen, zoals 'Vrouwelijk kader graag gezien', zijn hierbij een handig hulpmiddel (www.vrouwelijkkadergraaggezien.nl).

- Bereikbaarheid

Vanwege de locatie van verenigingen en de vaak geringe automobilititeit van vrouwen uit etnische minderheden, zouden de verenigingen goed bereikbaar moeten zijn met het openbaar vervoer.

- Discriminatie

Bij het tegengaan van discriminatie is het raadzaam om een vertrouwenspersoon of een meldpunt voor discriminatie in te stellen. Ook kunnen sportverenigingen aan de slag met het opstellen van een gedragscode (zie hiervoor onder andere www.diversiteitscode.nl).

- Bekendheid

Het organiseren van kennismakingsprogramma's is een middel om sportverenigingen meer bekendheid te geven. Dit kan bijvoorbeeld door open dagen, die breed aangekondigd worden via scholen, buurthuizen, buurtsportwerkers en zelforganisaties van etnische minderheden.

- Diversiteit

Het volgen van diversiteitstrainingen door besturen van sportverenigingen over de omgang met verschillende culturen en meer diversiteit in de vereniging is ook heel praktisch.

VEILIGHEID

- Betrekken ouders en/of partners

Ouders en partners veronderstellen soms dat de sportomgeving niet veilig genoeg is voor hun vrouwen en/of dochters. Het kan nuttig zijn om hen te betrekken bij de sportplannen, zodat zij zelf kunnen zien dat de sportomgeving veilig is.

- Instellen vertrouwenspersoon

Met het oog op veiligheid voor meisjes en vrouwen is het goed om aandacht te schenken aan de preventie van seksuele intimidatie. De instelling van een vertrouwenspersoon waar anoniem klachten kunnen worden gemeld kan hierbij gunstig werken.

Augustus 2006

- Tijdstip

Met het oog op de veiligheid (ook in de ogen van ouders en/of partners) is het goed om naast de reguliere tijdstippen ook sportactiviteiten overdag of in de vroege avond in te plannen.

MEISJES

- Buurtsport

Buurtsport is in diverse gemeenten opgericht om zmv-jongeren die niet vanzelfsprekend in aanraking komen met sport, toch een manier te bieden om op een laagdrempelige wijze te kunnen sporten. In de praktijk worden op dit moment voornamelijk de jongens bereikt met de buurtsportactiviteiten, maar met enige wijzigingen of aanpassingen in het programma biedt buurtsport kansen om ook veel meisjes uit etnische minderheden te bereiken.

- Jeugdsportfonds

Het Jeugdsportfonds betaalt de contributie en de sportattributen van de sportclub voor een kind dat graag wil sporten en van wie de ouders te weinig geld hebben (www.jeugdsportfonds.nl). Specifieke aandacht binnen het Jeugdsportfonds voor meisjes uit etnische minderheden is een goede manier om hun sportparticipatie te stimuleren. Ook kan door middel van monitoring en evaluatie worden nagegaan in hoeverre het fonds ten goede komt aan zowel meisjes als jongens.

- Sportkennismakingsprogramma's

Diverse gemeentes organiseren sportkennismakingsprogramma's om jongeren in schoolverband kennis te laten maken met verschillende sporten. Verdieping vindt plaats door deel te nemen aan sportactiviteiten in de buurt, georganiseerd door professionals. Aan het eind van het programma is kan de jongere zich aansluiten bij een sportvereniging. Onderzoek naar het jeugdbeleid van Rotterdam toont aan dat de aanpak van de kennismakingsprogramma's meer is toegesneden op de voorkeuren en het sportgedrag van jongens. De sporten waaraan kan worden deelgenomen, bestaan voor meer dan de helft uit sporten waaraan vooral jongens deelnemen (De Wit, 2005). Typische meisjessporten (ballet, streetdance) ontbreken. Een gevolg hiervan is een hogere drempel voor meisjes om te gaan sporten. Enige aanpassing in het programma kan de sportparticipatie van meisjes uit etnische minderheden stimuleren. Ook kan er ruimte worden gemaakt voor meisjes om deel te nemen aan zogenaamde 'typische' jongenssporten (voetbal, boksen), bijvoorbeeld door de instelling van een voetbalkamp voor meisjes.

VROUWEN MET KINDEREN

- Rekening houden met zorgtaken

Voor de combinatie met zorgtaken is het goed om te bevorderen dat er sportcomplexen zijn die beschikken over kinderopvang. Een andere aanbeveling is om sportactiviteiten voor moeders en kinderen te combineren. Op deze manier is er geen kinderopvang noodzakelijk en zijn moeder en kind op dezelfde tijd sportief bezig.

- Rekening houden met dagindeling

Voor sommige vrouwen kan het gunstig zijn om te gaan sporten als de kinderen op school zijn. Met name sportverenigingen zijn afgestemd op de namiddag en de avond. Het kan zijn vruchten afwerpen om in te spelen op de behoeften van vrouwen met schoolgaande kinderen.

EVALUATIE EN ONDERZOEK

- Effectiviteit van beleid

Om na te gaan in hoeverre verschillende beleidsopties effect hebben op meisjes en vrouwen uit etnische minderheden is aandacht voor deze groep in monitoring en evaluatieonderzoeken gewenst.

- Achtergrondkenmerken

Uit het onderzoek verricht door E-Quality en Marktplan blijkt dat het gelijktijdig analyseren van de achtergrondkenmerken geslacht, etniciteit en leeftijd aanvullende beleidsinformatie oplevert. Zo blijken vooral zmv-vrouwen van boven de 50 jaar zeer weinig gebruik te maken van publiek gefinancierde sportfaciliteiten (Marktplan en E-Quality, 2006). Het is daarom van belang om ook binnen specifieke doelgroepen (bijvoorbeeld ouderen) aandacht te besteden aan mogelijke verschillen naar geslacht en etniciteit.

ADVIES OP MAAT

E-Quality kan op verzoek uw (concept-)sportbeleid of -begroting analyseren. Zij formuleert vervolgens aanbevelingen waarmee u uw sportbeleid beter aan kan laten sluiten op de specifieke kenmerken en behoeften van vrouwen en mannen van verschillende etnische achtergronden. Neem voor een advies op maat vrijblijvend contact op met Ines Orobio de Castro, senior beleidsmedewerker van E-Quality, (070) 365 9777 of i.orobiodecastro@e-quality.nl.

BRONNEN

- Breedveld, K., Meulen, R. van der, Harms, L., Goossens, R., Lucassen, J.. et al. (2003). *Rapportage sport 2003*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau [digitaal document], geraadpleegd op 3 mei 2006. Beschikbaar via: <http://www.rapportage-sport.nl>
- Elling A. (2000). *Ze zijn er niet voor gebouwd. In- en uitsluiting naar sekse en etniciteit*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Elling, A. (2003). Sekse en sport: bewegende beelden, *Vrouwenraad*, nummer 1. België.
- Keuzenkamp, S. & A. Merens (2006). *Sociale Atlas van vrouwen uit etnische minderheden*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Marktplan en E-Quality (2006). *Doelgericht begroten in de sport – Gender Budget Analyse bij zes gemeenten*. Bussum/Den Haag.
- Mulier Instituut (2003). *De mythe ontmaskerd*. 's-Hertogenbosch: Mulier Instituut [digitaal document], geraadpleegd op 3 mei 2006. Beschikbaar via: <http://www.mulierinstituut.nl/publicaties/mythen/>
- Trouw (2006). 'Jeugd sportfonds voorziet in een groeiende behoefte'. *Trouw*, 28 maart 2006.
- Trouw (2006). 'Fitness als excuus voor sociaal contact'. *Trouw*, 14 januari 2006.
- Wit, M. de (2005). *Jongens en meisjes in de schijnwerpers – pilot gender mainstreaming en gender budgeting in het jeugd beleid in de gemeente Rotterdam*. Rotterdam: GGD en Omstreken.
- www.kiem.nl. 'Enschedeese weerbaarheidstraining wint sportprijs', 12 juni 2006.

¹ Om de tweedeling die gepaard gaat met de termen autochtoon en allochtoon te vermijden, gebruikt E-Quality normaliter de term 'zwarte, migranten- en vluchtelingen- (zmv-) vrouwen en mannen'. Deze terminologie verwijst naar een analyse waarin zowel verschillen, in etniciteit en migratiegeschiedenis, als gemeenschappelijkheid en een gedeelde positie van marginalisering in de samenleving tot uitdrukking komen. Om in deze factsheet aan te sluiten bij de terminologie in de gebruikte bronnen zijn in deze factsheet de termen autochtoon en allochtoon wel gebruikt.